

RINGSTED KLOSTERS GODSARKIV.

Ved Frits Heide.

Rundt om paa vore Herregaarde gemmer der sig værdifulde historiske Aktstykker, om hvis Eksistens meget ofte ingen har ringeste Anelse; mange Steder er gamle Ting, o: Dokumenter, som ikke har Betydning for Nutidens Godsforvaltning, gemt paa et Loft, i en Kælder eller i et saakaldet Arkiv, uordnede og derfor saa godt som utilgængelige. Desværre mange Gange dog ikke for Ild, Mus og Fugtighed. Ud fra saa vel historiske som juridiske Synspunkter har derfor allerede flere Godsbesiddere ladet deres Arkiver ordne og registrere, saa Materialet blev tilgængeligt baade for Godsernes Embedsmænd og de historiske Forskere. Eksempelvis skal det nævnes, at Kammerherre, Baron J. Wedell-Neergaard i 1917 lod Svenstrup Godsarkiv registrere i Anledning af Arbejdet med Godsets Historie og lod Registraturen udgive i Trykken samt uddele til ethvert større offentligt Arkiv og Bibliotek i Skandinavien; dette Standpunkt blev blot fastholdt som Princip og ikke ud fra den Tanke, at Svenstrup Godsarkiv derved vilde udgive sig for mere, end det er. Hvad det indeholder, vil ses af Registraturen.

I 1918 fulgte Administrationen for Ringsted Klosters Gods det af Baron Wedell-Neergaard givne Eksempel og lod ligeledes udfærdige en Registratur, dog kun i maskinskreven Stand. Da imidlertid, ved denne Ordning en Del af den oprindelige Tankes Indhold gik tabt: nemlig Meddelelsen om Arkivets Værdi og Rækkevidde til de historiske Forskere, gøres det ad denne Vej.

Naar Spørgsmaalet bliver, hvad Ringsted Klosters Godsarkiv rummer i kvantitativ og kvalitativ Henseende, ses det første ret snart af Registraturen, medens det sidste kræver en lidt nøjere Redegørelse: Foruden hele det ældre Materiale før 1660, som forlængst er afleveret til Rigsarkivet, falder det nuværende Klosterarkiv i to Grupper 1) Godsarkivet, som befinder sig i Klosters Godsforvalterbolig, og 2) Administrationsarkivet, som beror hos Administrationens Formand, Byfoged Krarup i Rønne. Registraturen omfatter kun Godsarkivet.

Fra Tiden før 1660 findes intet, og fra det 17. Aarhundrede i det hele taget haves kun I, 1 og 1 a, som dog giver fortrinlige smaa Billeder af en Datidens »Gulaschfabrikant«, særlig naar de suppleres med tilsvarende Aktstykker fra Skjoldenæsholm Godsarkiv, hvor denne Slægts Meriter forefindes i Aktpakken om

Haraldstedgaards Historie; et og andet Dokument i Svenstrup Godsarkiv (Registratur o. Svenstrup Godsarkiv v. Frits Heide. Kbh. 1917, I, 34) belyser ogsaa dette Forhold. Naar undtages Skødet til Kancelliraad Qvistgaard, haves Genparter af samtlige Adkomster, der dog er af ringe Interesse.

Derimod er I, 6. af stor Interesse; disse Aktstykker giver for det første et ganske fortrinligt Billede af Krigsraad Peter Johansen Neergaards Personlighed og Godsforvaltning, og sammenholdes de med Pakken XII, 1. i Svenstrup Godsarkiv, faas et næsten udtømmende Billede af denne mærkelige midtsjællandske Godssamlers Færd; for det andet indeholder de Bidrag til de økonomiske og topografiske Forhold i det 18. Aarhundredes Ringsted, som næppe findes bedre og fyldigere noget andet Sted; en Vrimmel af nu forglemte Stedbetegnelser indenfor Byens Rammer tegner Byens datidige Udseende tydeligere, end noget Kort gør det, og støttes de saa af Kort fra denne Tid, der som bekendt haves, kommer man meget nær op mod en fuldstændig Rekonstruktion af Byen.

Kortmaterialet frembyder saa godt som intet af Interesse; største Delen er nyere Parcelkort og Resten Kopier af Matrikulkortene. Udskiftningstidens Originalkort gik fuldstændig til Grunde ved Branden i 1809, en Omstændighed, som ofte frembød store Vanskeligheden i den første Būgel'ske Tid (se f. Eks. om Driften af Gilsagerjorderne).

Om Jordebøgerne skal ikke siges meget; de vil jo sikkert med Tiden faa ikke ringe historisk Værdi. Og det samme gælder Regnskaberne. Derimod yder de mange Konzeptbøger et fortrinligt, mangeartet Stof til Bedømmelse af Godssets Liv gennem skiftende Tider, og noget lignende kan siges om de gamle Journaler med Bilag. Hvad Hovedgaardens Drift angaar, giver Arkivet kun ganske faa Oplysninger i landbrugshistorisk Henseende; enkelte Sider bliver dog belyst i de fuldstændigt bevarede Forpagtningskontrakter. Bidrag til enkelte Ejendommers og Slægters Historie haves meget fyldigt i Fæstebreve og -protokoller, Hoveriet er heller ikke daarligt repræsenteret, og til midtsjællandsk Byggeskik haves gode Bidrag i en Række Syns- og Taksationsforretninger. Aktpakken, der rummer Have Møllens Historie, maa absolut ikke forbigaa; denne Mølle, som er en af de ældste og paa en Tid var en af de største (o: med størst Mølle-skyld belagte) danske Møller, lader sig skildre i alle Enkeltheder ikke blot rent historisk, men ogsaa teknisk set ved Hjælp af den digre Pakke Dokumenter. Formentlig vil en Udredning af midtsjællandsk Møllebygningshistorie ikke lade vente længe paa

sig, da den kyndige og flittige Bygningsforsker, Arkitekt H. Zangenberg i Sorø, ogsaa har laget denne Sag op til Behandling.

Skiftedokumenterne yder noget, men ikke meget til Belysning af Bondestandens økonomiske Kaar, dertil er de for faa og fragmentariske.

Forstvæsenet har i senere Tider kun spillet en ubetydelig Rolle indenfor Ringsted Klosters Gods; Ringstedskovens Historie maa søges i langt ældre Kilder, idet de praktisk talt ophørte at eksistere omkring ved Svenskekrigenes Tid. Hvad der her menes med Ringstedskovene, er Skovstrækningerne umiddelbart op til Byen — ikke Klosters eneste nuværende Skov, Mølleskoven, som historisk set tilhører det store skjoldenæsholmske Distrikt — disses Historie er i Hovedtrækkene skitseret efter den Metode, som overalt bør anvendes ved forsvundne Skove, nemlig Arkivstudier støttet af botaniske Reliktundersøgelser i Terrænet. *)

Alt taget under 'ét er Ringsted Klosters Godsarkiv kun lille og fattigt i Sammenligning med saa mange andre Godsers og set paa Baggrund af Klosters betydelige Ælde; en af Hovedgrundene hertil er de Hærgninger, som alle Arkivers værste Fjende, Ilden, har øvet her. Den mest graadige Brand fandt som nævnt Sted i 1809, hvor alle Bygninger med det meste af deres Indhold brændte. Det, som fra ældre Tid er naaet til vore Dage, har formentlig kun overlevet Katastroferne ved tilfældigvis at være deponeret andre Steder f. Eks. i Slægten Neergaards Tid Merløsegaard eller Svenstrup og i den Bügel'ske Periode i København. En Undtagelse kan vel Adkomstdokumenterne have frembudt, idet det for enhver Godsejer i ældre Tid var mest paatrængende nødvendigt under enhver Eventualitet at sikre sig Beviserne for sin Adkomst til den lovlige Ejendom.

I. ADKOMSTDOKUMENTER.

1. Kong Frederik d. III's Skøde paa Ringsted Klosters Gaard og Gods af 7. Juli 1664 til Hofslagter Niels Olufsen i København.
(Hertil henlagt 1 a. Retssag: Anders Kellinghuuszeas i København ctr. Hofslagter Niels Olufsens Enke 1682).
2. Kong Frederik d. IV's Skøde paa Ringsted Kloster af 8. April 1720 til Overkrigssekretær Christian Carl von Gabell.
3. Christian Carl von Gabells Skøde paa Ringsted Kloster og Gabells Eje (Kærup) af 11. December 1724 til Amtsforvalter Jürgen Langfeldt.

*) Frits Heide: Skovene omkring Ringsted i ældre Tider. Tidsskrift for Skovvæsen. Bd. XXVII. Række B. 1915. S. 99—118.

4. Auktionsskøde paa Ringsted Kloster af 20. April 1729 i Jürgen Langfeldts Bo til Direktionen for Krigshospitalskassen. Original og Genpart.
  5. Auktionsskøde paa Ringsted Kloster og Kærupgaard af 30. Oktober 1741 fra Direktionen for Krigshospitalskassen til Krigsraad Peter Johansen Neergaard.
  6. Krigsraad Peter Johansen Neergaard og hans Forhold til Ringsted By 1741—1772.
  7. Kancelliraad Johan Thomas Neergaards Skøde paa Ringsted Kloster og Kærupgaard af 18. Juni 1793 til Peter Johansen Neergaard.
  8. Panteobligation af 24. December 1804 i Ringsted Kloster fra Jørgen Qvistgaard til Justitsraad Peter Johann de Neergaard til Gunderslevholm.
  9. Skøde af 15. December 1809 fra Kancelliraad Jørgen Qvistgaard paa Ringsted Klosters Gaard og Gods til Grosserer Caspar Peter Bügel.
  10. Kong Frederik d. VI's Konfirmation af 9. Marts 1815 paa Grosserer C. P. Bügels Bestemmelse om Ringsted Klosters Oprettelse til Fideicommiss.
-
11. Skøde af 22. Juli 1702 fra Niels Hemmingsen Frich paa Prioritet i en Gaard i Benløse til Søren Rasmussen Qvist.
  12. Skøde af 24. Januar 1703 fra Peder Hansen Lange i København paa tvende Parter i en Gaard i Benløse til Gregorius Lind.
  13. Skøde af 14. Marts 1703 fra Søren Rasmussen Qvist paa en Gaard i Benløse til Borgmester Claus Rasch i København.
  14. Skøde af 14. April 1703 fra Peder Hansen Lange paa en Del Gods i Benløse til Borgmester Claus Rasch.
  15. Skøde af 18. April 1708 fra Gregorius Lind paa tvende Parter i en Gaard i Benløse til Borgmester Claus Rasch.
  16. Auktionsskøde af 24. Januar 1710 paa 2 Gadehuse i Ørslev til Jørgen Christensen i Eskildstrup.
  17. Skøde af 1. Juli 1711 fra Johanne Mads Datter sal. Christen Tøgersens, Herredsfoged i Ringsted-Tybjerg Herreder, paa en Ejendomsjord i Ringsted Bys 3die Marker og et Vænge ved Hauge Mølle til Niels Tøgersen, Slotsforvalter paa Jægersborg.
  18. Auktionsskøde af 5. Juli 1729 paa en Del Jord, beliggende i Gilsager, til Direktionen for Krigshospitalet.
  19. Skøde af 24. Juli 1753 fra Anna Dorothea Meller sal. Capitain Poulsens Enke paa 4 Gadehuse i Ørslev til Krigsraad P. Johansen Neergaard.
  20. Magelægsskøde af 11. November 1783 fra Conrad Ditlev Baron von Knuth til Conradsborg paa 3 Gaarde og 4 Huse i Haugbyrd til Kancelliraad Peter Johansen de Neergaard til Ringsted Kloster og Tølløse, mod at han afgiver en øde Gaards Jord i Høm og 4 Huse i Hjelmsømagle.
  21. Skøde af 18. December 1788 fra Stiftsbefalingsmand Gregers Christian Greve af Haxthausen og Biskop N. E. Balle paa Ringsted Sogns Korn-Tiende til Peter Johansen de Neergaard.
  22. Skøde af 28. August 1793 fra det theologiske Fakultet paa Konge-Korn-Tienden af St. Hans Sogn til P. Johansen de Neergaard.

23. Dokumenter vedrørende det Bügel'ske Gravkapel ved Ringsted Kloster, dets Opførelse og Vedligeholdelse.
24. Diverse Adkomsten vedrørende.
25. Diverse gamle Designationer paa Aktstykker tilhørende Ringsted Klosters Godsarkiv. (1—25, 1 Pakke).

II. KORT OVER RINGSTED KLOSTERS GODS.

Sorø Amt. Ringsted Herred.

Ringsted Landsogn. Ringsted Klosters Hovedgaard.

1. Kort over en Del af øverste Torpedmark Nr. 6. Opmaalt 1806.
- 2—3. Rørlægningsplan til en Del af Pølsehusmarken 1872. Kristensen. — Inddeling af samme 1881. Kiær.
4. Drainsplan af Rimmingemarken 1874. Høegh.
5. Drainsplan af Rimmingelodden 1875. Høegh.
6. Inddeling af Forvaltermarken 1881. Kiær.
7. Kort mrkt. XXIII, Eier: Ringsted Kloster.

Gilsager.

- 8—9. Kort over Gilsagerjorder samt Æskemose. Opmaalt ved Matrikuleringen 1806. Høgh. — Kopi af samme 1841.
- 10—13. Kort over Matr. 3a, b, d, e i Gilsager, Kopi efter Udstykningskortet 1865. Birk.
- 14—15. Kort over Matr. 2a, b, 3a—d, 5 i Gilsager. Udstykket 1898. Dedenroth.

Torped.

16. Kort over Torped. Opmaalt 1793. Lund.
- 17—28. Kort over Matr. 1a (1866), b (1865), c (1865), d (1866), e (1866), 5 (1856), 8a, b (1868), 12, 13a og b (1881), b (1882), 14 (1881), 21 (1878), 22 (1878).

Havbyrd.

29. Kort over Haugbyrd Mark. Opmaalt 1806 af Høgh. Kopi 1810. Hedde.
30. Samme. Kopi 1841.
- 31—36. Kort over Matr. 7b (1860), Skolelodden (1824) 2 Ex., 9abc og 19ab (1883), 16b, 17b, 18b (1860).

Tolstrup.

- 37—39. Kort over Tolstrup Bys Marker 1793. Fisker. Kopi 1810. Hedde. — Samme. Kopi 1841. — Samme, med Omdeling 1871.
- 40—43. Kort over Matr. 1 (1793) Fisker, Kopi 1824 (2 Ex.), Dræning af 4a, 8b (1884), 9b (1860)
44. Kort over Ringsted Klosters Gods i Slangerup. Kopi 1841.

Benløse Sogn. Benløse.

- 45—48. Kort over Benløse Bys Jorder. Kopi 1810, Knoph. — Samme med L. Svenstrup. Kopi 1841. — Kort 1871. — Kopi 1892.

Bringstrup Sogn. Ørslev under Skoven.

- 49—50. Kort over Ørslefunderskov. Kopi 1810. Tauenzien. — Samme uden Aar.
 51—59. Kort over Matr. 4b (1882), 6b (1884), 8b (1860), 9a, b (1879), 15b, c (1860), 16b (1860), 20c (1882).

Sigersted Sogn. Sigersted.

- 60—61. Kort over Sigersted Bys Marker. Kopi 1810, Knoph. — Samme. Kopi 1841.

Skellerød.

- 62—63. Kort over Skellerød. Kopi 1810, Knoph. — Samme. Kopi 1841.

Haraldsted Sogn. Haraldsted.

64. Kopi af Matrikulkortet over Holtehuset. 1841.

Nordrup Sogn. Mulstrup.

- 65—66. Kort over Godset i Mulstrup By. 1815, Dreyer. — Samme. Kopi 1841.
 67—71. Kort over Matr. 18b (1860), 19, 20 (1872), 21b, 23b (1860).

Ørslev Sogn.

72. Kopi af Matrikulkortet over Godset i Ørslev, 1841. (1—72, 1 Pk.).

III. JORDEBØGER OG MATRIKLER.

- 1—6. Jordebog 1818—19, 1840—41 (2 Eksemplarer), 1850, 1859, 1883, 1902. 7 Bd.
 7. Jordebog c. 1804, 1815—16, 1816—17, 1819—20, 1821—22, 1823—24, 1825—26, 1836—37, 1849—50, 1858—59, 1866—67. 1 Pk.
 8. Afskrift af Matriculs Beregningen over Ringsted Klosters Gods i Sorø Amt. 1842. 1 Bd.
 9. Af- og Tilgangslister; Jernbaneanlægget. 1 Pk.

IV. BYGNINGSARBEJDER UNDER GODSET.

1. Tegninger og Beskrivelser til Godsforvalterboligen 1908. 1 Pk.
 2. Do. do. til Fæstegaarden Nr. 7 i Ørslev under Skoven 1901. 1 Pk.
 3. Do. do. til do. Nr. 1. *ibid.* 1911. 1 Pd.

V. GODSETS REGNSKABSVÆSEN.

- 1—5. Ringsted Klosters Hoved- og Kassebog 1806—19, 1819—29, 1839—52, 1852—62, 1862—72. 5 Bd.
 6—9. Hovedbog 1872—80, 1881—89, 1888—1900, 1900—12. 4 Bd.

- 10—17. Kassebog 1851—76, 1869—77, 1875—91, 1891—98, 1899—1907, 1907—15, (Indtægt), 1915—18 f (Indtægt), 1907—18 f (Udgift) 8 Bd.
- 18—48. Godsregnskaber 1810—11, 1811—12, 1812—13, 1813—14, 1814—15, 1815—16, 1816—17, 1817—18, 1818—19, 1819—20, 1820—21, 1821—22, 1822—23, 1823—24, 1824—25, 1825—26, 1826—27, 1827—28, 1828—29, 1829—35, 1835—40, 1840—45, 1845—50, 1850—60, 1860—70, 1870—80, 1880—85, 1885—93, 1893—1902, 1902—10, 1910—17. 31 Pk.
- 49—50. Skattekvitteringsbog 1816—90; do. for Hauge Mølle 1853—90, 2 Bd.
51. Skattekvitteringsbøger. 1 Pk.
52. Skattelister. 1 Pk.
53. Diverse Regnskaber (herunder Udskiftningen). 1 Pk.
54. Koncepter til Regnskaber og Extracter 1865—90. 1 Pk.
55. Skatter og Afgifter 1895—1905. 1 Bd.
56. Aktiv-Liste for Ringsted Kloster 1913—18. 1 Bd.

VI. KORRESPONDANCE.

- 1—19. Conceptbog 1813—15 (udgangne Breve), 1815—18, 1822—25, 1826—28, 1829—32, 1832—36, 1836—40, 1840—47, 1847—53, 1855—58, 1858—60, 1860—64, 1853—64, 1864—71, 1864—72, 1871—85, 1885—94, 1894—1902, 1903—18 f. 19 Bd.
- 20—21. Journal for Ringsted Klosters Gods's Forvaltning 1822—25, 1826—32. 2 Bd.
22. Korrespondanceextracter 1855—1902. 1 Bd.
23. Extracter af Korrespondance mellem Godskontoret og Administrationen 1902—18 f. 1 Bd.
- 24—29. Ringsted Klosters Gods's Journalsager. 6 Pk.

VII. HOVEDGAARDENS AVLING OG BØNDERGODSET.

1. Kontrakter etc. vedrørende Hovedgaardens Forpagtning. 1 Pk.
2. Forskellige Ejendomshandler. 1 Pk.
3. Sagen angaaende Magelægget mellem Stenmarken og Rimmingegaard samt Matr. No. 1 af Torped. 1 Pk.
- 4—6. Fæsteprotokol 1765—1855, 1856—1895, 1896—1918. 3 Bd.
- 7—10. Fæstebreve 1770—1918. 4 Pk.
- 11—12. Hoveriprotokol 1806—25, 1825—51. 2 Bd.
13. Hoverisager. 1 Pk.
14. Bog over Korn- og Fodder-Udskrivning af Ringsted Klosters Gaard og Gods 1821—26. 1 Bd.
15. Overleveringsdokumenter m. v. vedrørende Sørup, Rosengaarden og Hømgarden. 1 Pk.
16. Synsforretninger, Overleveringsdokumenter, Bevillinger m. v. vedrørende Have, Vand- og Vejrmøller. 1 Pk.
17. Brandforsikringspolicer vedrørende Ringsted Klosters Gods. 1 Pk.

VIII. SKOVVÆSEN.

- 1—2. Skovauktionsprotokol 1853—54, 1887—1916. 2 Bd.
3. Skovauktionsbilag 1858—72. 1 Pk.
4. Dokumenter vedrørende Driften af Mølleskoven. 1 Pk.

IX. RETSVÆSEN.

- 1—2. Kopibog vedrørende Justits-, Skifte-, Skatte- og Skolevæsen 1812—18, 1818—22. 2 Bd.
3. Konceptbog for Skjoldenæsholm og Svenstrup Birker 1828—30. 1 Bd.
- 4—5. Auktionsprotokol 1848—51, 1899—1917. 2 Bd.
- 6—7. Skifte- og Overformynderisager. 2 Pk.

FORENINGSMEDDELELSER.

REPRÆSENTANTMØDE I KØBENHAVN 22.—23. Juni 1918.

Efter den i forrige Hefte fremsatte Plan fandt Dansk Historisk Fællesforenings Repræsentantmøde Sted d. 22. Juni Kl. 12 i psyko-fysisk Laboratorium paa den nye Studiegaard (Universitetet). Repræsenterede var 24 Foreninger og Institutioner; beklageligt var det, at Tidsforholdene havde hindret ikke blot adskillige fjerntliggende, men endogsaa nogle københavnske Medlemmer i at give Møde.

Formanden aabnede Mødet, og efter at have budt Velkommen gav han Ordet til *Sekretæren* for at aflægge Beretning. Denne oplyste, at Fællesforeningen nu omfatter 43 Medlemmer, idet der siden 1916 er indtraadt følgende nye: *Københavns Kommunes Folkebiblioteker* gennem *Hovedbiblioteket*, *Stednavneudvalget* og *Den gamle Borgmestergaard i Aarhus*. Fællesforeningen har som bekendt navnlig to Virkemidler. Det ene er dets Tidsskrift »*Fortid og Nutid*«, hvoraf 1ste Halvdel for 1918 er under Trykken, bl. a. indeholdende en illustreret Artikel af Prof. J. T. Lundbye om vore Veje, en Afhandling af cand. Gunnar Knudsen om Stednavneudvalgets Kontor og Aarsberetningen fra Dansk Folkemindesamling. For Fremtiden vil denne Beretning finde sin Plads i Tidsskriftet, ligesom det allerede er Tilfældet med Nationalmuseets anden Afdelings Aarsberetning. Der pege-